FONDS FYSIEKE LEEFOMGEVING

Jaarverslag 2025

Inhoudsopgave

1. Inleiding

3

2. Doel

6

3. Organisatie

8

4. Activiteiten

12

5. Communicatie

42

6. Jaarrekening

45

BIJLAGE

55

1. Inleiding

Van ontwikkeling naar uitvoering

Ontwikkelingen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, circulariteit en technologie stellen ons voortdurend voor nieuwe uitdagingen. Fonds Fysieke Leefomgeving draagt dagelijks bij aan oplossingen om de fysieke leefomgeving toekomstbestendiger te maken. Met onze rol als financier, verbinder en aanjager van kennisontwikkeling brengen we concrete resultaten dichterbij.

In 2025 hebben we een cruciale stap gezet om onze koers verder te verfijnen. De twaalf deelprogramma's, die in 2023 in concept zijn uitgewerkt, vormen nu het fundament van ons werk. De programma's bieden een helder kader voor subsidieaanvragen en zorgen ervoor dat onze inspanningen gericht blijven op de relevantste maatschappelijke vraagstukken. Door nauw samen te werken met kennisinstellingen en andere partners realiseren we oplossingen die zichtbaar verschil maken in Nederland.

Lees verder »

Ik ben trots op de voortgang die we in 2025 hebben geboekt. Dankzij de inspanningen van onze samenwerkingspartners, betrokken overheden, Programmaraad en Raad van Toezicht hebben we onze doelen verder geconcretiseerd. Tegelijkertijd blijft ons werk dynamisch. Nieuwe vraagstukken, zoals de integratie van onder- en bovengrondse ruimte en de rol van digitalisering en AI, vragen om onze voortdurende aandacht.

Met veel tevredenheid kijk ik terug op een jaar waarin samenwerking en innovatie centraal stonden. De resultaten van 2025 geven vertrouwen dat het fonds ook in de komende jaren een positieve impact kan blijven maken op onze fysieke leef-omgeving.

Pieter Litjens
Bestuurder

Snel meer weten over het fonds?
Bekijk de animatie Fonds Fysieke Leefomgeving in één minuut.

2. Doel

Onze missie

Fonds Fysieke Leefomgeving heeft als missie om een bijdrage te leveren aan de openbare ruimte en infrastructuur in Nederland door actief te zijn op het gebied van ontwikkeling, borging en toepassing van collectieve kennis. Wij richten ons daarbij op maatschappelijke uitdagingen in de fysieke leefomgeving, met oog voor de techniek en het gebruik van de ruimte.

Onze focus

De twaalf deelprogramma's geven structuur aan subsidieaanvragen. Daarbij staan maatschappelijk nut en praktische bruikbaarheid voorop. Ze richten zich op klimaat, biodiversiteit en circulariteit. Zo verbinden we overheden, bedrijven en kennisinstellingen. In 2025 werkten vier deelprogramma's met een eigen jaarplan en een vaste penvoerder. Dat gaf meer samenhang en duidelijkere afspraken.

Hoe u kunt bijdragen aan het fonds

Bij projecten is de juiste kennis onmisbaar. Datzelfde geldt voor uw bijdrage aan het fonds. Hoe meer overheden meedoen, hoe meer collectieve kennis zij kunnen gebruiken. In de video ziet u hoe eenvoudig bijdragen aan het fonds is.

Het koersdocument van Fonds Fysieke Leefomgeving

Hoe wij samen met u kennisvragen in kaart brengen.

BEKIJKEN

3. Organisatie

Bestuur

Het bestuur wordt vanaf 1 april 2019 gevormd door de bestuurder:

drs. Pieter Litjens
Fonds Fysieke Leefomgeving

Klik op de foto's
voor contactgegevens

Raad van Toezicht

Per 31 december 2025 is de Raad van Toezicht als volgt samengesteld:

ing. Lindy Molenkamp
voorzitter Provincie Noord-Holland

ir. Noortje de Geus
vicevoorzitter Hoogheemraadschap Rijnland

Marjorie van Breda
IVO Rechtspraak

Aad Jongeneel
Gemeente Utrecht

Bart Swaans
Provincie Noord-Brabant

De Raad van Toezicht heeft in 2025 viermaal vergaderd: op 28 maart, 17 juli, 19 september en 12 december.

Programmaraad

De Programmaraad bestaat per 31 december 2025 uit:

ir. Jan-Paul Boutkan
Gemeente Hengelo

ing. Bert van Wijk
Havenbedrijf Amsterdam

Marco Dofferhoff BSc
Gemeente Delft

ing. Johan Willemsen
Gemeente Arnhem

ing. Albert Koolma
Gemeente Den Haag

ir. Cora van Zwam
Gemeente Amersfoort

ing. Rob van der Most
Hoogheemraadschap Delfland

Ingeborg Baars
Gemeente Urk

Marco Hofman
Provincie Zuid-Holland

Inge van den Hoogen
Gemeente Nijmegen

Remko Kamstra
Provincie Overijssel

Djorn Noordman
Gemeente Haarlem

Marije Wesselius
Gemeente Ede

Diederik van Zanten
Gemeente Rotterdam

De Programmaraad heeft in 2025 vergaderd op 10 januari (schriftelijk), 27 maart, 16 juli, 19 september en 27 november.

Management

Het management van het werkprogramma is in handen van:

Harry Prinsen
Programmamanager

Het bestuur, Raad van Toezicht en de Programmaraad worden ondersteund door:

Harold Schonewille
Programmasecretaris

“Er wordt veel kennis ontwikkeld.
Maar als die kennis niet landt in de praktijk,
verandert er uiteindelijk weinig.”

Marije Wesselius
Beleidsregisseur beheer openbare ruimte
Gemeente Ede

“Kennis moet niet op een eiland blijven,
maar toepasbaar zijn
voor iedereen die ermee werkt.”

Djorn Noordman
Strategisch adviseur beheer openbare ruimte
Gemeente Haarlem

4. Activiteiten

Deelprogramma's

Het werkprogramma van het fonds beslaat drie hoofdopgaven, verdeeld over negen thema's.

ONZE DEELPROGRAMMA'S

Elk deelprogramma heeft dezelfde opbouw in vier onderdelen:

- **Beleidsopgaven** Welke opgaven staan centraal? Welk beleid vormt de basis?
- **Relevantie voor het fonds** Welke keuzes maakt het fonds binnen deze opgave?
- **Doelgroepen en kennisvragen** Wie zijn de primaire doelgroepen en wat zijn hun kennisvragen?
- **Kennislandschap** Welke kennisinstellingen en samenwerkingspartners zijn actief?

Thema's en deelprogramma's

- **Basisopgaven** Toekomstbestendige inrichting, Slimme wegen, Duurzaam beheer civiele kunstwerken, Werk en veiligheid.
- **Inhoudelijke opgaven** Klimaatadaptatie, Duurzaam groen, Klimaatneutraal en circulair bouwen, Ondergrondse infrastructuur.
- **Procesmatige opgaven** Proces assetmanagement, Datagedreven assetmanagement, Assetinformatie, Bouwprocesmanagement.

De tabel laat zien hoe de opgaven, thema's en deelprogramma's samenhangen.

Opgave	Thema	Deelprogramma	
Basisopgaven	Openbare ruimte en infrastructuur	1	Toekomstbestendige inrichting
		2	Slimme wegen
		3	Duurzaam beheer civiele kunstwerken
		4	Werk en veiligheid
Inhoudelijke opgaven	Klimaatadaptatie	5	Klimaatadaptatie
	Biodiversiteit	6	Duurzaam groen
	Circulariteit	7	Klimaatneutraal en circulair bouwen
	Energietransitie	8	Ondergrondse infrastructuur
Procesmatige opgaven	Assetmanagement	9	Proces assetmanagement
	Data en digitalisering	10	Datagedreven assetmanagement
		11	Assetinformatie
	Integrale samenwerking	12	Bouwprocesmanagement

Praktische leidraad voor projecten

Om projecten goed te laten aansluiten op de doelstellingen van het fonds, is een praktische leidraad opgesteld. Die beschrijft de centrale thema's en ambities, en ondersteunt aanvragers bij het vormgeven van hun projectvoorstel. Zo ontstaat er samenhang in de aanpak van kennisvragen en werken we gezamenlijk aan oplossingen met impact.

BEKIJKEN

Realisatie in 2025

Overgang naar jaarplannen

We zijn in 2025 verder gegaan met programmatisch werken. Vier deelprogramma's werkten met een eigen jaarplan, waarin kennisprojecten bij elkaar zijn gebracht.

Doorlopend en nieuw

Tegelijk liepen projecten uit voorgaande jaren door. Zo ontstond een mix van lopend werk, nieuwe programmalijnen en bestaande initiatieven.

67 projecten, 26 afgerond

In totaal voerden we 67 projecten uit, verdeeld over twaalf deelprogramma's. 26 projecten zijn in 2025 afgerond. De andere projecten gaan door in 2026.

Samen met kennispartners

De projecten deden we samen met:

- Stichting Centrum voor Ondergronds Bouwen (COB)
- Stichting CROW
- Stichting Managing Public Space (MPS)
- Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)
- Stichting RIONED
- Koplopersgroep gemeenten

Deelprogramma 1
Toekomstbestendige inrichting

Klimaatverandering, verstedelijking, economische groei en demografische verandering zetten de kwaliteit van de Nederlandse leefomgeving en infrastructuur onder druk. Alle wensen en eisen samenbrengen in de openbare ruimte is een grote opgave. Vroeger ging het vooral om bovengrondse belangen; nu is de schaarse boven- én ondergrondse ruimte inzet van de discussie. Om de leefomgeving hoogwaardig en toekomstvast in te richten, is samenwerking meer dan ooit nodig. Het fonds financiert daarom de ontwikkeling en toepassing van collectieve kennis.

Binnen dit deelprogramma zijn in 2025 dertien projecten opgenomen. Vijf projecten zijn doorlopende projecten uit voorgaande jaren en acht projecten maken onderdeel uit van het Jaarplan Toekomstbestendige inrichting.

1. Actualisatie Ontwerpwijzer fietsverkeer

Status: ***in uitvoering***

In 2025 is verder gewerkt aan de actualisatie van de Ontwerpwijzer Fietsverkeer. De werkzaamheden hebben een langere doorlooptijd gekregen, onder meer doordat de publicatie grondiger wordt herzien dan oorspronkelijk voorzien. Gesprekken over cofinanciering hebben geen aanvullende financiering opgeleverd. De nieuwe versie wordt naar verwachting eind 2026 afgerond en gepubliceerd.

2. Actualisatie Handboek Parkeren

Status: *in uitvoering*

In 2025 zijn de meest urgente onderdelen van het Handboek Parkeren geactualiseerd en gepubliceerd in online kennismodules. De actualisatie van het handboek als geheel loopt nog door. Door beperkte beschikbaarheid van gespecialiseerde adviescapaciteit wordt begin 2026 gekeken naar een alternatieve, gefaseerde werkwijze. Het project resulteert onder meer in voorzieningenbladen voor ontwerp en inrichting van parkeervoorzieningen in de openbare ruimte.

3. Alles over rotondes

Status: *in uitvoering*

Voor Alles over rotondes is het inhoudelijke eindconcept door het adviesbureau opgeleverd. Dit concept moet nog door de werkgroep en CROW worden goedgekeurd. CROW voert hiervoor eerst een inhoudelijke optimalisatie uit, wat meer tijd vraagt dan voorzien. Het eindresultaat wordt naar verwachting medio 2026 beschikbaar voor de doelgroep.

4. Recreatieve stad-landverbindingen en barrièrewerking grootschalige lijninfrastructuur

Status: *in uitvoering*

Het eerste concept-eindproduct is door de begeleidende werkgroep inhoudelijk afgekeurd. Daarna is opnieuw aan de inhoud gewerkt, eerst samen met het adviesbureau en later in eigen beheer. Eind 2025 is een nieuw eindconcept aan de werkgroep aangeboden. De laatste terugkoppeling wordt verwerkt, waarna het kennisdocument kan worden afgerond.

5. Richtlijn Toegankelijkheid / Handboek Toegankelijkheid

Status: *inhoudelijk gereed, publicatie volgt*

Het inhoudelijke eindconcept is eind 2025 door de werkgroep goedgekeurd. Er vindt nog een interne toets plaats om de inhoud goed te laten aansluiten op andere richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte en op de standaardwerken voor wegontwerp. Publicatie wordt begin 2026 verwacht. Het project resulteert onder meer in nieuwe voorzieningenbladen en wordt verwerkt in opleidingen en cursussen.

Projecten binnen het Jaarplan Toekomstbestendige inrichting

6. Update basiskenmerken wegontwerp/kruispunten en rotondes

Status: *in uitvoering*

Dit project is vanaf de start opgezet als een traject van twee jaar. In 2025 zijn de basiskenmerken wegontwerp getoetst aan de eisen en wensen van de huidige tijd. Deze toetsing wordt begin 2026 vastgesteld. In 2026 volgt dezelfde aanpak voor de basiskenmerken van kruispunten en rotondes, waarna de uitkomsten waar nodig worden verwerkt in de standaardwerken voor wegontwerp.

7. Ontwerpvoertuigen – karakteristieken van mens en voertuig

Status: *in uitvoering*

Dit project is eveneens opgezet als een tweejarig traject. In 2025 is een start gemaakt met de werkzaamheden. De resultaten worden in 2026 verwacht. De ontwikkelde kennis wordt vervolgens verwerkt in de opleiding Verkeerstechniek en de cursus Update nieuwe kennis wegontwerp.

8. Bedrijventerreinen als verblijfsgebied; een ontwerpuitdaging

Status: *nog niet gestart*

Dit project is in 2025 nog niet opgestart. De reden hiervoor is dat eerst een voorafgaand project moest worden afgerond. In 2026 wordt dit project alsnog als nieuw project opgepakt.

9. Fysieke integratie mobiliteitshubs

Status: *in uitvoering*

In 2025 heeft een eerste oriëntatie plaatsgevonden op het onderwerp fysieke integratie van mobiliteitshubs. In 2026 wordt deze oriëntatie vertaald naar een publicatie. Het project resulteert daarnaast in een beperkt aantal voorzieningenbladen. De ontwikkelde kennis wordt verwerkt in de cursus Update nieuwe kennis wegontwerp.

10. GOW-60 inrichtingsaanbevelingen

Status: *in uitvoering*

Nadere inhoudelijke toelichting volgt naar verwachting in 2026. In dit jaarverslag kan daarom alleen de projectnaam en status worden vermeld.

11. Komgrenzen en categorie-overgangen

Status: *in uitvoering*

In 2025 is onderzocht of actualisatie van de bestaande publicatie noodzakelijk en gewenst is. Uit dit onderzoek blijkt dat een deel van de inhoud al is verwerkt in bestaande standaardwerken, zoals de ASVV en het Handboek Wegontwerp buiten de bebouwde kom. In 2026 worden aanvullende uitbreidingen uitgevoerd. Daarbij wordt onder meer gekeken naar locatiebepaling van komgrenzen en extra aandacht voor fietsers en landbouwverkeer.

12. STOMP in de praktijk

Status: *inhoudelijk afgerond*

De werkzaamheden voor STOMP in de praktijk zijn eind 2025 inhoudelijk afgerond. Redactie en opmaak zijn doorgeschoven naar 2026 en inmiddels begin 2026 uitgevoerd. Ook heeft een webinar plaatsgevonden. In 2026 wordt daarnaast ingezet op verdere communicatie via presentaties en integratie in het project Toepassingsbevordering.

13. Ontwerpinstrumentarium inrichting smalle plattelandswegen

Status: ***in uitvoering***

Eind 2025 is gestart met dit project. In 2026 wordt het verder uitgewerkt en afgerond. Het project resulteert onder meer in een aantal voorzieningenbladen. De ontwikkelde kennis wordt verwerkt in de cursus Update nieuwe kennis wegontwerp.

Deelprogramma 2
Slimme wegen: Verkeer beter regelen

Reizigers en vervoerders moeten zich eenvoudiger, slimmer en comfortabeler kunnen bewegen. Routes moeten rekening houden met de omstandigheden op de weg. Rijk, provincies, G5-steden, metropool- en vervoerregio's werken daarom samen aan smart mobility: innovatieve technieken en data inzetten om verkeer beter te regelen. Dat maakt wegen niet alleen slimmer, maar ook veiliger. Het fonds draagt bij aan de gezamenlijke kennis die daarvoor nodig is.

Binnen deelprogramma 2 zijn zes projecten opgenomen. Twee projecten lopen vanuit voorgaande jaren door en vier activiteiten maken onderdeel uit van het Jaarplan Slimme Wegen.

Lopende projecten uit voorgaande jaren

1. **Digitale aspecten werken aan de weg**
   Status: ***in uitvoering***
   Binnen dit project wordt gewerkt aan de verdere ontwikkeling van digitale toepassingen rondom werk in uitvoering.
   Het project draagt bij aan de vertaling van nieuwe kennis naar de praktijk en vormt onderdeel van de bredere digitalisering van verkeersmanagement. De werkzaamheden zijn in 2025 voortgezet en lopen door in 2026.

2. Akoestische signalering bij voetgangerslichten

Status: *in uitvoering*

Dit project heeft in 2025 vertraging opgelopen door personele ontwikkelingen en beperkte medewerking van marktpartijen bij praktijktesten. De inhoudelijke werkzaamheden zijn voortgezet, maar de oplevering is verschoven naar het eerste kwartaal van 2026. Het project blijft daarbij binnen het beschikbare budget.

Projecten binnen het Jaarplan Slimme Wegen

3. Handreiking Verkeerskundig beheer van regel- en informatiesystemen

Status: *in uitvoering*

Binnen dit project wordt gewerkt aan praktische ondersteuning voor wegbeheerders bij het beheer van verkeersregel- en informatiesystemen. De handreiking maakt onderdeel uit van de ambitie om beleidskaders uit voorgaande jaren te vertalen naar direct toepasbare richtlijnen voor de praktijk. De werkzaamheden lopen door in 2026.

4. Kennis rondom de Hinderopgave

Status: *in uitvoering*

Dit project maakt onderdeel uit van het Jaarplan Slimme Wegen en draagt bij aan de verdere ontwikkeling van kennis over verkeershinder en verkeersmanagement. De opgedane kennis ondersteunt wegbeheerders bij het maken van weloverwogen keuzes rond bereikbaarheid, veiligheid en doorstroming. De uitvoering loopt door in 2026.

5. Herziening Selectieve en intelligente toegang

Status: *in uitvoering*

Binnen dit project wordt gewerkt aan actualisatie van kennis over selectieve en intelligente toegangssystemen. In 2025 bleek dat voor dit project nog niet alle definitieve kostenramingen beschikbaar waren. De verdere ontwikkeling en uitwerking worden voortgezet binnen het programma Slimme Wegen.

6. Kennis rondom Incidentmanagement

Status: ***in uitvoering***

Het project richt zich op kennisontwikkeling rondom incidentmanagement en de toepassing daarvan binnen verkeersmanagement. De werkzaamheden dragen bij aan de verdere verbreding van verkeersmanagement naar multimodale sturing en ondersteunen de praktijk van wegbeheerders en verkeersmanagers. De uitvoering wordt in 2026 voortgezet.

Deelprogramma 3
Duurzaam beheer civiele kunstwerken

In Nederland naderen talloze bruggen, tunnels, sluizen en kademuren het einde van hun levensduur. De renovatie- en vernieuwingsopgave tot 2080 is enorm. Om vervoer en transport duurzaam beschikbaar te houden, zijn mensen, grondstoffen, energie, ruimte en geld nodig. Planning, middelen en informatiebeheer sluiten daar nog onvoldoende op aan. Daarom is nieuwe kennis nodig over duurzaam, circulair en efficiënt samenwerken in de hele keten.

Binnen dit deelprogramma zijn vijf projecten opgenomen. Twee projecten hebben een doorlopend karakter en één verkenning kende vertraging door veranderingen in de projectorganisatie. De overige projecten worden in 2026 voortgezet.

1. Herziening Handboek damwandconstructies

Status: ***in uitvoering***

Het project heeft als doel het Handboek damwandconstructies uit 2012 te actualiseren en uit te brengen als digitale kennismodule. In 2025 bleek publicatie niet haalbaar doordat de eindredactie later kon starten dan gepland. Diverse teksten waren medio 2025 nog niet gereed voor eindredactie. Publicatie wordt nu voorzien in 2026.

2. Handboek Funderingen

Status: ***in uitvoering***

Met dit project wordt gewerkt aan een geactualiseerd Handboek Funderingen dat aansluit bij de huidige stand van de techniek en bij andere verwante CROW-handboeken. Het project loopt achter op de oorspronkelijke planning. Een belangrijk aandachtspunt is de afhankelijkheid van bijdragen van externe auteurs die op vrijwillige basis teksten aanleveren. Publicatie wordt beoogd in 2026, waarbij uitloop naar 2027 niet volledig kan worden uitgesloten.

3. Platform Bruggen

Status: ***doorlopend***

Platform Bruggen brengt partijen uit de bruggensector bijeen om kennis te delen, innovaties te versnellen en gezamenlijk invulling te geven aan de vervangings-, renovatie- en verduurzamingsopgave. Het platform richt zich op alle fasen van de levenscyclus van bruggen en ondersteunt de sector bij vraagstukken rondom toekomstbestendige infrastructuur en duurzaamheid. De financiering voor 2026 is toegekend; in 2026 wordt het gesprek gevoerd over een meer structurele financieringsvorm.

4. Samenwerkingsplatform Circulaire viaducten en bruggen

Status: ***doorlopend***

Het samenwerkingsplatform heeft als doel kennisontwikkeling en kennis-uitwisseling rond circulaire viaducten en bruggen structureel vorm te geven. Centraal staan de ambities om het gebruik van primaire grondstoffen terug te dringen, hoogwaardig hergebruik te stimuleren en de CO_2-uitstoot van kunstwerken te verminderen. Via bijeenkomsten, documentatie en kennisdeling worden betrokken partijen ondersteund bij het realiseren van deze doelstellingen.

5. Verkenning behoud (historische) binnenstedelijke kademuren en bruggen

Status: ***vertraagd***

De verkenning heeft als doel beschikbare kennis over het behoud van historische kademuren en bruggen te verzamelen en toegankelijk te maken voor gemeenten en andere betrokken partijen. In 2025 heeft het vertrek van de projectleider geleid tot tijdelijke stilstand van het project. Daarnaast vraagt de afstemming met verschillende samenwerkingsinitiatieven meer capaciteit dan oorspronkelijk voorzien. Het project is in de jaarplannen voor 2026 opgenomen.

Deelprogramma 4
Werk en Veiligheid

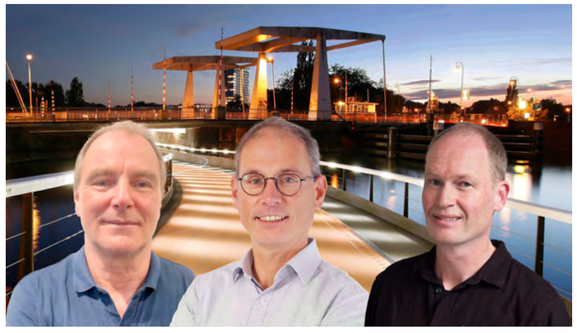
Veiligheid op infrastructurele projecten staat onder druk door tijd en capaciteit. Bodemverontreiniging, kabel- en leidingbreuk en instabiele grond kunnen tijdens het werk gevaar opleveren. Ook werk langs wegen en aan beweegbare bruggen brengt risico's mee. Mens, omgeving en milieu moeten altijd veilig blijven. Het fonds financiert kennis over veilig werken, zodat opdrachtgevers en opdrachtnemers die direct in de praktijk kunnen toepassen.

Binnen deelprogramma 4 zijn twee projecten opgenomen. Beide projecten waren in 2025 in uitvoering. Er is gewerkt aan het vergroten van de veiligheid rondom beweegbare bruggen en sluizen en aan de actualisatie van de richtlijnen Werk in Uitvoering. De afronding van beide projecten staat gepland voor 2026.

1. Landelijk kader brugbediening veiligheid beweegbare bruggen

Status: *in uitvoering*

Dit project heeft als doel de veiligheid van beweegbare bruggen en sluizen te verbeteren door uniformering van werkwijzen en het bieden van ondersteuning bij inrichting, beheer en evaluatie van brugbediening. In 2025 is gewerkt aan drie samenhangende onderdelen: een algemeen kader, de bediening van beweegbare bruggen en sluizen en verkeersveiligheid. De afronding van deze onderdelen wordt verwacht in het eerste kwartaal van 2026.

2. Actualisatie Handboeken Werk in Uitvoering (Portfolio 96a/96b)

Status: *in uitvoering*

Het project richt zich op de volledige actualisatie van de portfolio Werk in Uitvoering 96a/96b voor tijdelijke verkeersmaatregelen op zowel autosnelwegen als niet-autosnelwegen. In 2025 zijn de voorbereiding en marktverkenning afgerond en is gestart met de inhoudelijke actualisatie. De werkzaamheden lopen door tot het derde kwartaal van 2026, waarna de vernieuwde richtlijnen beschikbaar worden gesteld voor gebruik in de praktijk.

Deelprogramma 5
Klimaatadaptatie

Hittegolven, droogte, regenval en stormen beschadigen infrastructurele projecten en vragen om robuustere constructies en andere materialen. De juiste klimaatadaptieve maatregelen op de juiste plek nemen is in Nederland een uitdaging. Klimaatadaptatie raakt het hele werkterrein van de fysieke leefomgeving. Goede keuzes vragen om kennis over water, hitte, droogte en wind. Het fonds ondersteunt de ontwikkeling en toepassing van die collectieve kennis.

Binnen deelprogramma 5 is één project opgenomen. Het programma Verantwoorde Hemelwatervoorzieningen bestaat uit meerdere samenhangende kennisproducten voor beleidsmedewerkers en beheerders. In 2025 zijn diverse handreikingen, meetmethoden en toetsingskaders ontwikkeld. Een belangrijk deel van de activiteiten loopt door in 2026 en voor enkele onderdelen loopt de validatie door tot na 2026.

1. Verantwoorde hemelwatervoorzieningen

Status: ***in uitvoering***

We hebben in 2025 gewerkt aan verschillende kennisproducten voor beleid en beheer. Een handreiking voor beleidsargumentatie en een toetsingskader voor hemelwaterkwaliteit zijn vrijwel afgerond. Voor beheerders komen er protocollen voor meten en monitoren, en richtlijnen voor infiltratie. De validatie van meetmethoden loopt door tot na 2026, omdat praktijkervaring nog beperkt is. Ook de rapportages over levensduur en groen zijn in afronding en gaan begin 2026 naar de begeleidingscommissie.

Deelprogramma 6
Duurzaam groen

Een landelijke definitie van duurzaam groen ontbreekt, maar gemeenten noemen biodiversiteit, klimaatadaptatie, vergroening en leefbaarheid bijna overal in hun omgevingsvisies. Groen kan grote thema's versterken, maar botst soms met energietransitie, leidingen en transformatorhuizen. De meeste waarde ontstaat als groen slim wordt gecombineerd met assets in de openbare ruimte. Dat vraagt om kennis vanuit alle relevante vakgebieden. Het fonds draagt bij aan collectieve, domeinoverstijgende kennisproducten.

Binnen dit deelprogramma zijn drie projecten opgenomen. De werkzaamheden stonden in het teken van biodiversiteit, boomveiligheid en flora- en faunavoorzieningen. Alle projecten bevinden zich nog in de verkennings- of ontwikkelfase en vormen de basis voor verdere uitwerking van kennisproducten en richtlijnen in 2026.

1. Verkenning actualisatie Richtlijn Boomveiligheidsregistratie

Status: ***in uitvoering***

De verkenning heeft als doel te komen tot een zorgvuldig uitgewerkt projectvoorstel voor actualisatie van de Richtlijn Boomveiligheidsregistratie. In 2025 is gewerkt aan de inventarisatie van ontwikkelingen en praktijkervaringen. Een belangrijk aandachtspunt vormt het inhoudelijke verschil van inzicht met het Norminstituut Bomen, waarvoor aanvullende afstemming noodzakelijk is. De rapportage ligt op schema en wordt gebruikt als basis voor de verdere besluitvorming.

2. Verkenning actualisatie Eisencatalogus Flora- en Faunavoorzieningen

Status: *in uitvoering*

Dit project richt zich op het voorbereiden van een actualisatie van de Eisencatalogus Flora- en Faunavoorzieningen. In 2025 is gewerkt aan de afronding van de verkenning en het opstellen van een projectvoorstel. Omdat de werkzaamheden zich in een afrondende fase bevinden, zijn nog slechts beperkte knelpunten aanwezig. Wel is aanvullende interne afstemming nodig over de samenhang met andere kennisproducten en portfolio-onderdelen.

3. Handreiking KOR voor Biodiversiteit (Beeldmeetlatten biodiversiteit in de KOR)

Status: *in uitvoering*

Het project heeft als doel een praktische en breed toepasbare handreiking te ontwikkelen voor biodiversiteit binnen de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte. In 2025 is de opstartfase afgerond en zijn de eerste inhoudelijke contouren uitgewerkt. Bij de verdere ontwikkeling wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan eenvoud en toepasbaarheid voor uitvoerende organisaties. De ontwikkeling, toetsing en verbetering vinden plaats in 2026, waarna publicatie wordt verwacht aan het einde van dat jaar.

Deelprogramma 7
Klimaatneutraal en circulair bouwen

Het Klimaatakkoord wil dat grond-, weg- en waterwerken in 2030 volledig klimaatneutraal en 50% circulair zijn. Dat vraagt om minder broeikasgassen en meer hergebruik van materialen en constructies. De GWW-sector heeft kennis nodig over de praktische uitvoering. Rijk, overheden en marktpartijen bundelen daarom krachten in programma's als Schoon en Emissieloos Bouwen en DGWW2030. Het fonds draagt bij aan de kennis die nodig is om die stap te zetten.

Binnen deelprogramma 7 zijn drie projecten opgenomen. Twee projecten zijn in 2025 afgerond: Dashboard Klimaatmonitor en Web-based Ambitieweb. De ontwikkeling van een methodiek voor innovatieve betonmengsels en constructies loopt door als meerjarig traject. De focus lag op duurzaamheid, circulariteit en innovatie in de GWW-sector.

1. Dashboard Klimaatmonitor

Status: ***afgerond***

Het Dashboard Monitoring DGWW is oorspronkelijk ontwikkeld als hulpmiddel voor het monitoren van duurzaamheidsdoelstellingen binnen het Manifest Duurzaam GWW 2030. Het dashboard werd gelanceerd als een Minimum Viable Product (MVP), gebaseerd op een omvangrijk Excel-model dat via PowerBI beschikbaar werd gesteld. In 2025 bleek dat verdere professionalisering van het dashboard niet kon plaatsvinden door het uitblijven van financiering. Omdat de beschikbare data inmiddels verouderd is, is besloten het project te beëindigen en het dashboard niet langer operationeel in gebruik te houden.

2. Web-based Ambitieweb

Status: *afgerond*

De Web-based Ambitieweb-tool is ontwikkeld om organisaties te ondersteunen bij het verkennen en vastleggen van duurzaamheidsambities binnen GWW-projecten. In 2025 is de strategie rondom de tool aangepast nadat provincies aangaven het instrument niet langer te gebruiken. Vervolgens is ingezet op ondersteuning van gemeenten en technisch beheer van de applicatie. Een evaluatie van het gebruik liet echter zien dat het draagvlak onvoldoende was om de tool structureel voort te zetten. Daarom is besloten het projectresultaat te archiveren, zodat heractivatie in de toekomst mogelijk blijft.

3. Methodiek voor beoordeling innovatieve betonmengsels en constructies op prestatie

Status: *in uitvoering*

Dit meerjarige project heeft als doel een beoordelingsmethodiek te ontwikkelen voor innovatieve betonmengsels en betonconstructies op basis van prestaties onder operationele omstandigheden. Daarnaast wordt gewerkt aan het beter toegankelijk maken van kennis over innovatieve betontoepassingen en het vergroten van het lerend vermogen binnen de sector. In 2025 is gewerkt aan de uitwerking van het methodiekframework, een basisprotocol, een afwegingskader en de toepassing daarvan op vier voorbeeldproducten. Ook is een verdere kennis- en databasis opgebouwd ter ondersteuning van de verdere ontwikkeling van de methodiek.

Deelprogramma 8
Ondergrondse infrastructuur

Onder het maaiveld wordt het steeds voller: riolering, gas, water, glasvezel en elektriciteit wedijveren om ruimte. Een vitale ondergrondse infrastructuur is essentieel voor de Nederlandse economie. Toch remmen versnipperde verantwoordelijkheden en wet- en regelgeving effectieve samenwerking. Graafschadepreventie, ondergronds ruimtegebruik en data-uitwisseling vragen om meer kennis. Het fonds ondersteunt overheden, netbeheerders en uitvoerders bij het stapsgewijs en procesmatig vinden van toekomstbestendige oplossingen.

Binnen dit deelprogramma zijn zes projecten opgenomen. Drie projecten betreffen zelfstandige projecten en drie projecten maken onderdeel uit van het Jaarplan Ondergrondse Infrastructuur. Vier projecten zijn in 2025 afgerond, één project bevindt zich in uitvoering en één project is nog niet gestart. De activiteiten richtten zich op kabels en leidingen, afvalwatertransport, samenwerking bij bomen en verduurzaming van de ondergrondse infrastructuur.

Zelfstandige projecten

1. **Preventie wortelingroei leidingen**
   Status: ***gereed***
   Het project Preventie wortelingroei leidingen is in 2025 afgerond.

2. **Inspectie afvalwatertransportleidingen**
   Status: ***gereed***
   Het project Inspectie afvalwatertransportleidingen is in 2025 afgerond.

3. Registratie Incidenten Afvalwatertransport

Status: *in uitvoering*

Dit project heeft als doel het leren van incidenten in afvalwatertransportsystemen structureel te borgen bij gemeenten en waterschappen. In 2025 is het project later gestart door een wisseling van projectleiding. Inmiddels is het draagvlak vergroot door samenwerking met Het Waterschapshuis, dat het toekomstige beheer van het eindresultaat zal ondersteunen. Hierdoor wordt de continuïteit van het registratieproces en het leren van incidenten op langere termijn beter geborgd.

Projecten binnen het Jaarplan Ondergrondse Infrastructuur

4. Samenwerken bij bomen

Status: *gereed*

In 2025 lag de nadruk op de toepassing en verspreiding van het groeiboek. Via lunchlezingen, presentaties en vakpublicaties is de kennis breed onder de aandacht gebracht. Daarnaast zijn nieuwe praktijkvoorbeelden en aanvullende werkafspraken verzameld en toegevoegd aan het groeiboek. Het groeiboek werd in 2025 meer dan vijfduizend keer geraadpleegd en kreeg ruime aandacht via vakmedia en landelijke radio.

5. Groeiboek Duurzaamheidsaspecten k&l-branche

Status: *gereed*

Dit project is uitgevoerd onder de titel ‘Verduurzaming – Oriëntatie op thema-uitwerking'. In 2025 is het vooronderzoek voor circa 95% afgerond en inhoudelijk voltooid. Hiervoor zijn interviews gehouden met overheden, aannemers, netbeheerders en adviseurs. De afrondende redactie en vormgeving zijn vanwege beperkte capaciteit doorgeschoven naar begin 2026.
Het bestaande groeiboek werd aanzienlijk vaker geraadpleegd dan in het voorgaande jaar.

6. Herziening CROW 500

Status: ***nog niet gestart***

Dit project is in 2025 niet opgestart. Het project is inmiddels opgenomen binnen het Jaarplan Ondergrondse Infrastructuur en alsnog in 2026 gestart.

Deelprogramma 9
Proces Assetmanagement

Bij de grote vervangings- en vernieuwingsopgave moeten infrastructurele keuzes transparant, controleerbaar en verdedigbaar zijn. Dat vraagt om goede afwegingen voor wegen, kunstwerken, water, groen, verlichting en kabels en leidingen. Beslissers hebben inzicht nodig in langjarige kosten, prestaties en risico's. Procesassetmanagement vertaalt beleid en strategie naar programmering en planning. Het fonds helpt assetprofessionals met praktisch toepasbare kennis en instrumenten.

Binnen deelprogramma 9 zijn tien projecten opgenomen. Vier projecten lopen vanuit eerdere jaren door en zes projecten maken onderdeel uit van het Jaarplan Proces (Datagedreven) Assetmanagement. Er is gewerkt aan de ontwikkeling van beheersystematieken, waardensturing en procesinstrumentarium. Twee projecten zijn in 2025 afgerond, meerdere projecten lopen door in 2026 en enkele activiteiten hebben een structureel of doorlopend karakter.

Lopende projecten uit voorgaande jaren

1. **Lab Belevingsgestuurd Beheer**
   Status: ***gereed***
   Het project Lab Belevingsgestuurd Beheer is in 2025 afgerond.

2. Verkenning Landelijk Raamwerk Waardensturing en -monitoring

Status: *gereed*

Dit project heeft als doel te komen tot een landelijk gedragen raamwerk voor waardensturing en monitoring in de openbare ruimte. In 2025 is een uitgebreide verkenning uitgevoerd die heeft geleid tot een aangepast projectplan. Met instemming van de Programmaraad is een doorstart van het project voorzien in 2026. Het project werkt toe naar een leidraad, een actieve leerkring van koplopergemeenten en een verkenning van een praktijkopleiding voor waardengestuurd beheer.

3. Praktijkproeven BZA

Status: *in uitvoering*

Het project heeft als doel een gevalideerde handreiking op te leveren over aantasting van riolering en mogelijke beheers-maatregelen. In 2025 zijn alle pilots uitgevoerd en zijn de rapportages opgesteld. De begeleidingscommissie heeft aangegeven dat voor één maatregel aanvullende verdieping nodig is voordat publicatie kan plaatsvinden. Daarom wordt gepubliceerd nadat aanvullende onderzoeken zijn afgerond.

4. Subsidie Management Public Space (MPS)

Status: *doorlopend*

Het fonds subsidieert jaarlijks het activiteitenprogramma van Stichting Managing Public Space. Deze subsidie betreft de periode van 2024 t/m 2028.

Projecten binnen het Jaarplan Proces Assetmanagement

5. Handboeken Juist Gebruik Beheersystematieken Openbare Ruimte / (Her)introductie Beheersystematiek Openbare Ruimte

Status: ***in uitvoering***

In 2025 is een conceptverhaal ontwikkeld voor de beheersystematiek openbare ruimte. Deze toelichting beschrijft onder meer het belang van beheer, nieuwe ontwikkelingen in het beheer en de relatie met het iAMPro-model. In 2026 wordt deze uitwerking verder ontwikkeld tot een zelfstandig kennisproduct na afstemming met de verschillende werkgroepen.

6. Doorontwikkeling Beheersystematiek Groen

Status: ***in uitvoering***

De beheersystematiek Groen is voor ongeveer 70% uitgewerkt. In 2025 is veel aandacht besteed aan afstemming met andere beheersystematieken en aan de samenstelling van een passende klankbordgroep. De eerste volledige versie van de beheersystematiek wordt begin 2026 verwacht, inclusief een ontwikkelagenda voor verdere doorontwikkeling.

7. Doorontwikkeling Beheersystematiek Civiele Kunstwerken

Status: ***in uitvoering***

In 2025 is het grootste deel van de inhoudelijke discussie over de beheersystematiek afgerond. De nadruk lag op gebruikersonderzoek om de inhoud beter aan te laten sluiten bij verschillende doelgroepen. Daarnaast is besloten tunnels buiten de scope van de systematiek te houden. De uiteindelijke oplevering is afhankelijk van besluitvorming in 2026.

8. Doorontwikkeling Beheersystematiek Wegverhardingen

Status: ***in uitvoering***

Het project is in 2025 gestart met meerdere werkgroepen die parallel werken aan verschillende onderdelen van de beheersystematiek. Daarbij wordt gewerkt aan onder meer een leidraad, inwintechnieken, een rekenhart, meerjarenprogrammering en het verder digitaliseren van de systematiek. Ook is een gebruikersonderzoek uitgevoerd waarvan de resultaten worden meegenomen in de verdere ontwikkeling.

9. Beschikbaar stellen van handreikingen, communicatie en voorlichtingsmateriaal

Status: ***doorlopend***

Deze activiteit maakt onderdeel uit van het Jaarplan Proces (Datagedreven) Assetmanagement. In de beschikbare projectteksten is hiervoor geen afzonderlijke inhoudelijke voortgangsbeschrijving opgenomen.

10. Periodiek gebruikersonderzoek Procesinstrumentarium

Status: ***gereed***

Binnen het jaarplan is gebruikersonderzoek uitgevoerd om beter inzicht te krijgen in de behoeften van gebruikers van beheersystematieken en procesinstrumentarium. De uitkomsten worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van de verschillende beheersystematieken.

Deelprogramma 10
Datagedreven Assetmanagement

Datagedreven assetmanagement verbetert gegevens en informatie over objecten in de openbare ruimte. Doel is een actueel en compleet inzicht, zodat beheer en onderhoud efficiënter, eenvoudiger en goedkoper worden. Nieuwe technieken, extra databronnen, AI en het internet of things maken permanente data mogelijk. Die combinatie kan leiden tot nieuwe onderhoudsstrategieën en ander beleid. Het fonds draagt bij aan kennis die de praktijk direct verder helpt.

Binnen deelprogramma 10 zijn zeven projecten opgenomen die onderdeel uitmaken van het Jaarplan Datagedreven Assetmanagement. De werkzaamheden richtten zich op datagedreven assetmanagement, vergroening van de openbare ruimte, nieuwe inwintechnieken en de verdere ontwikkeling van het iAMPro-model. Vier projecten zijn in 2025 afgerond en drie projecten worden in 2026 voortgezet.

1. Definitie en positionering datagedreven assetmanagement

Status: ***gereed***

In 2025 is een literatuurstudie uitgevoerd en is een uitgebreide rapportage opgesteld over de verschillende verschijningsvormen van datagedreven assetmanagement. Hierin zijn kennisvragen op strategisch, tactisch en operationeel niveau benoemd en gekoppeld aan het iAMPro-model. De uitwerking bleek complexer dan vooraf voorzien, maar heeft geleid tot beter inzicht in de rol die CROW kan spelen bij de verdere ontwikkeling van datagedreven assetmanagement.

2. Verkenning toepassing data voor vergroening openbare ruimte

Status: ***gereed***

Binnen dit project is onderzocht welke data kan worden ingezet om vergroening van gemeenten te ondersteunen. Daarbij is gebruik gemaakt van de 3-30-300 analyse, kennis van adviesbureaus en kennis over groeiplaatsbevorderende maatregelen. De resultaten zijn vastgelegd in een rapportage die inzicht geeft in de mogelijkheden van datagedreven vergroening van de openbare ruimte.

3. Instrument haalbaarheid van vergroening openbare ruimte

Status: *in uitvoering*

Samen met de gemeente Dronten is gewerkt aan een kansenkaart voor het realiseren van extra bomen. Hiervoor zijn analyses uitgevoerd naar beschikbare ruimte boven- en ondergronds en naar de mogelijkheden voor vergroening. Vanwege de complexiteit van het project en de intensieve samenwerking met de gemeente is een deel van de werkzaamheden doorgeschoven naar 2026.

4. Uitvoeren use-cases nieuwe inwintechnieken

Status: *gereed*

In 2025 is een inventarisatie uitgevoerd van use-cases bij koplopers binnen de sector. Daarbij zijn wensen, plannen en toepassingen op het gebied van assetmanagement in kaart gebracht voor de assets Groen, Wegen en Kunstwerken. Ook zijn de technische bouwblokken benoemd die nodig zijn voor verdere ontwikkeling. Het project heeft waardevolle inzichten opgeleverd in actuele ontwikkelingen en de rol die CROW daarbij kan vervullen.

5. BOR-Meld 2.0

Status: *in uitvoering*

In mei 2025 is de vernieuwde systematiek voor registratie en afhandeling van meldingen in de openbare ruimte gepubliceerd. Vervolgens is ingezet op pilots met gemeenten en softwareleveranciers. Ondanks deze inspanningen bleek de bereidheid om pilots uit te voeren beperkt, onder meer door capaciteitsgebrek, financiële beperkingen en gebrek aan prioriteit. Hierdoor is een deel van de geplande werkzaamheden doorgeschoven.

6. Actualisatie en samenhang iAMPro-model voor assetmanagement

Status: *in uitvoering*

Het project bestaat uit twee onderdelen. De actualisatie van het iAMPro-model is later gestart doordat de financiering pas eind 2025 werd afgerond. Wel is een werkgroep samengesteld met vertegenwoordigers van gemeenten en NEN. Daarnaast is gewerkt aan de doorontwikkeling van het iAMProfiel. De kennispagina is uitgebreid met nieuwe documenten, waaronder een VERI-matrix, en het iAMProfiel-kaartspel is vernieuwd en fysiek beschikbaar gemaakt.

7. Kennisagenda Assetmanagement

Status: *gereed*

In 2025 is samen met CROW, Stichting RIONED en COB gewerkt aan een gezamenlijke kennisagenda voor assetmanagement. Het resultaat is een gedragen agenda met gezamenlijke activiteiten en instrumenten die aansluiten op de koers en doelstellingen van Fonds Fysieke Leefomgeving. De agenda vormt een eerste stap in een meerjarige samenwerking rond procesinstrumentarium en assetmanagement.

Deelprogramma 11
Assetinformatie

Overheden besteden jaarlijks ruim 12 miljard euro aan beheer en onderhoud van objecten in de openbare ruimte. Volledige, betrouwbare en actuele assetinformatie helpt om de juiste besluiten te nemen. Digitale informatie voorkomt gegevensverlies en geeft een samenhangend beeld van verleden, heden en toekomst. Overheden en hun partners moeten daarvoor slim en snel gegevens kunnen uitwisselen. Het fonds ondersteunt betrouwbare standaarden voor digitale assetinformatie.

Binnen deelprogramma 11 zijn tien projecten opgenomen die onderdeel uitmaken van het programma DOOR. De activiteiten waren gericht op standaardisatie, informatiemodellen, ontologieën en kennisdeling. Negen projecten zijn in 2025 afgerond of inhoudelijk gereed gekomen. Alleen de uitwerking van de experimenteerruimte use-cases loopt door in 2026.

1. Verkenning haalbaarheid ontologie dynamische gegevens

Status: ***gereed***

In 2025 is onderzocht of een ontologie voor dynamische gegevens noodzakelijk en haalbaar is. Uit de verkenning bleek dat naast statische objectgegevens ook behoefte bestaat aan een uniforme beschrijving van conditie-, inspectie-, prestatie- en onderhoudsgegevens. De resultaten van de verkenning zijn direct gebruikt als basis voor de verdere ontwikkeling van de ontologie.

2. Ontologie dynamische gegevens

Status: *gereed*

In 2025 is de ontologie voor dynamische gegevens ontwikkeld. Hiermee kunnen naast objectgegevens ook dynamische gegevens zoals conditie-, inspectie-, prestatie- en onderhoudsinformatie semantisch worden vastgelegd. De verdere koppeling met onder andere wegbeheersystematieken wordt in 2026 voortgezet.

3. Sectorbrede aanpak standaarden

Status: *gereed*

Binnen dit project is verder gewerkt aan het semantisch verbinden van sectorbrede standaarden rondom IMBOR. In 2025 zijn concrete resultaten gerealiseerd, waaronder verbindingen met GWSW en het Handboek Bomen. Ook is gewerkt aan de aansluiting op WegInfraNL en NLCS. De inhoudelijke resultaten zijn gerealiseerd, terwijl verdere toepassing in de praktijk nog wordt door-ontwikkeld.

4. Verkenning aansluiting NLCS–IMBOR

Status: *gereed*

De verkenning naar de aansluiting tussen NLCS en IMBOR is in 2025 afgerond. Op basis van de uitkomsten zijn de eerste semantische verbindingen voor rioolontwerp uitgewerkt. De koppeling bevindt zich inmiddels in ontwikkeling, maar heeft nog beperkte praktijktoepassing gehad.

5. Uitwerking experimenteerruimte Usecase III

Status: *in uitvoering*

Binnen de experimenteerruimte zijn verschillende use-cases gestart, onder meer bij de gemeenten Utrecht en Nijmegen en de provincie Zuid-Holland. De praktijk-toetsing verloopt echter langzamer dan voorzien door beperkte beschikbaarheid van capaciteit bij deelnemende organisaties. Hierdoor schuift een deel van de werkzaam-heden door naar 2026.

6. Aanvraag Waarmerk Open Standaard

Status: *gereed*

Het beheer van IMBOR is in het jaar 2025 volledig volgens de BOMOS-standaard ingericht. Dit vormt een belangrijke randvoorwaarde voor verdere erkenning als open standaard.

7. Gebruikersonderzoek IMBOR

Status: *gereed*

In 2025 zijn de voorbereidingen voor het gebruikersonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is bedoeld om meer inzicht te geven in de adoptie, toepassing en implementatie van IMBOR bij verschillende doelgroepen. De daadwerkelijke uitvoering staat gepland voor eind 2025 en begin 2026.

8. Kennismomenten

Status: *gereed*

In 2025 zijn diverse webinars, bijeenkomsten en opleidingen georganiseerd. Via webinars over IMBOR en DOOR zijn 149 deelnemers bereikt en daarnaast namen 223 cursisten deel aan relevante opleidingen. Hiermee is bijgedragen aan verdere kennisverspreiding en toepassing van de ontwikkelde standaarden.

9. Programmamanagement CROW

Status: *gereed*

Het programmamanagement heeft in 2025 de uitvoering en coördinatie van de verschillende activiteiten binnen DOOR ondersteund.

10. Promotie en voorlichting

Status: *gereed*

Promotie en voorlichting zijn in 2025 vormgegeven via webinars, opleidingen en communicatie rondom IMBOR en DOOR. Hiermee is het bereik binnen de sector vergroot. Praktijkvoorbeelden en use-cases blijven belangrijk om brede toepassing verder te stimuleren.

Deelprogramma 12
Bouwprocesmanagement

Bouwprocesmanagement gaat over het organiseren en regisseren van projecten in de buitenruimte. Alle partijen moeten in hun kracht komen, op elkaar aansluiten en samen iets moois neerzetten. De infrasector staat onder druk: beperkt budget, weinig capaciteit en hoge eisen aan circulair en klimaatneutraal werken. Betere processen verhogen de productiviteit en verlagen risico's. Het fonds draagt bij aan kennis over gezonde verhoudingen en soepele samenwerking in de sector.

Binnen deelprogramma 12 zijn drie projecten opgenomen. Twee projecten uit voorgaande jaren zijn in 2025 succesvol afgerond. Daarnaast is binnen het Jaarplan Instrumentarium Gebruik UAV-GC gewerkt aan verdere versterking van bouwprocesmanagement, samenwerking en contractvorming binnen de GWW-sector. Een aantal kennisproducten is inhoudelijk gereed, terwijl publicatie van enkele onderdelen in 2026 plaatsvindt.

Lopende projecten uit voorgaande jaren

1. **Incident- en crisismanagement stedelijk water**
   Status: ***gereed***
   Met steun van Fonds Fysieke Leefomgeving en STOWA is in 2025 een samenhangend pakket aan kennisproducten ontwikkeld rond incident- en crisismanagement in het stedelijk water. Als centraal resultaat is het platform Waterramp.nl gerealiseerd. Daarnaast zijn onder meer een monitor, risicomatrix, praktijkvoorbeelden, een serious game, een eindrapport en een webinar ontwikkeld. De kennis is geborgd via de Kennisbank Stedelijk Water van Stichting RIONED en via digitale ontsluiting op bestaande platforms.

2. Team Value – Samenwerken tijdens de aanbesteding

Status: *gereed*

Dit project richt zich op het verbeteren van de samenwerking tussen opdrachtgever en marktpartijen in de precontractuele fase van aanbestedingen. Op basis van een bestaande praktijkcasus is een laagdrempelig toepasbare handreiking ontwikkeld waarin het proces stap voor stap wordt beschreven. De publicatie is op 1 maart 2025 beschikbaar gesteld via CROW en wordt ondersteund met voorlichting en kennisdeling.

Projecten binnen het Jaarplan Instrumentarium Gebruik UAV-GC

3. Instrumentarium Gebruik UAV-GC

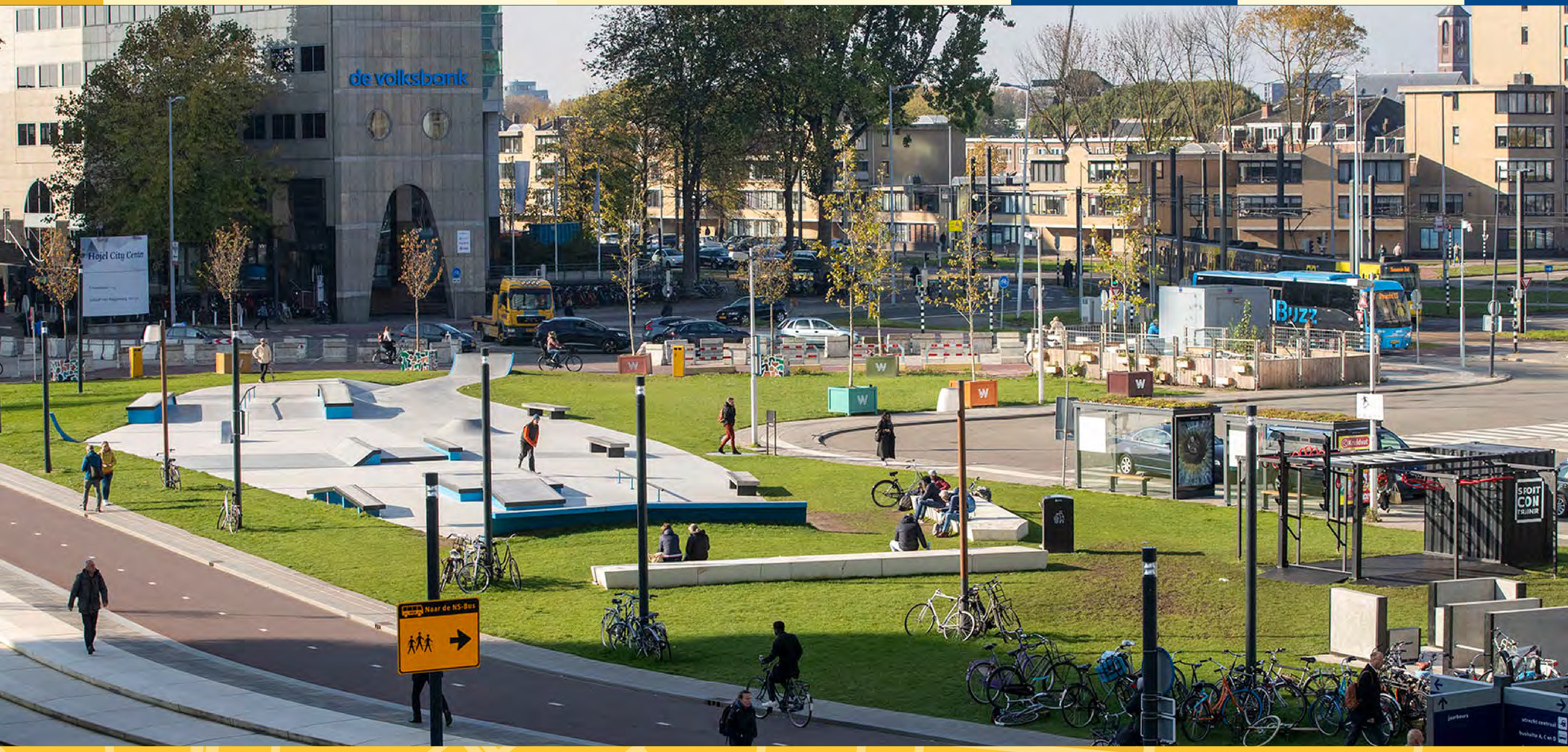
Status: *in uitvoering*

In 2025 is gewerkt aan versterking van bouwprocesmanagement en samenwerking binnen UAV-GC- en RAW-projecten. Via vakberaden, bijeenkomsten tijdens InfraTech en diverse onderzoeken zijn ervaringen uit de sector verzameld. Daarbij is aandacht besteed aan onderwerpen als seriematig aanbesteden, paritaire bouwteamovereenkomsten en verdere ontwikkeling van de GC-toolkit. Daarnaast zijn ontbrekende onderdelen van het Professioneel Contracten Buffet inhoudelijk afgerond en voorbereid voor ontsluiting via de GC-gids. De inhoud van de GC-gids is gereed, maar publicatie is doorgeschoven vanwege ICT-afhankelijkheden. Ook is gestart met de herziening van het Handboek Specificeren, gericht op een praktisch toepasbaar instrument voor zowel UAV-GC- als RAW-projecten.

Financiële realisatie

De totale realisatie over het jaar 2025 betreft € 1.832.000,-.
Deze was als volgt verdeeld over de organisaties:

Uitvoerende organisatie	Realisatie fonds 2025 (€) x 1.000
Stichting CROW	1.364
Stichting RIONED	280
Stichting Centrum Ondergronds Bouwen	109
Gemeenten Leiden	50
Stichting MPS	30
Totaal	**1.832**

5. Communicatie

In 2025 hebben we onze communicatie verder doorgezet met de maandelijkse nieuwsbrieven. Ook is onze website uitgebreid met actuele artikelen en nieuwe informatie over kennisproducten en -diensten.

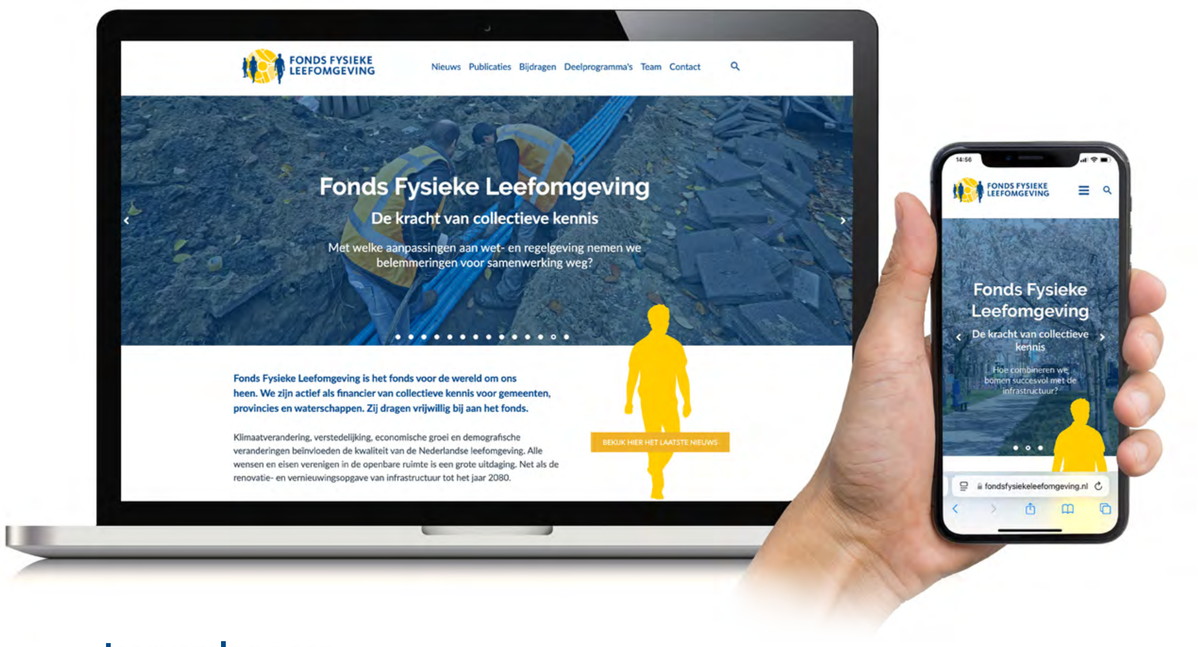
Programmawijzer

Om snel inzicht te krijgen in de projecten is de Programmawijzer ontwikkeld. Door vinkjes te plaatsen in de programma's is snel zichtbaar welke projecten onder de deelprogramma's vallen.

Website

De activiteiten van het fonds worden publiek gemaakt via fondsfysiekeleefomgeving.nl.

Op de website worden maandelijks nieuwe artikelen geplaatst.

LinkedIn

In 2025 hebben we ons LinkedIn-kanaal verder uitgebouwd. We delen daar regelmatig updates over projecten, nieuwsbrieven en kennisontwikkeling. Zo geven we een inkijkje in ons werk en bereiken we een breder publiek van overheden, marktpartijen en kennisinstellingen. Het aantal volgers is in 2025 gestegen, en de berichten worden steeds vaker gelezen en gedeeld.

Poll

Eind 2025 lanceerden we een poll onder professionals in het fysieke domein. We vroegen waar zij in hun werk tegenaan lopen en wat hen helpt. De poll is inmiddels gesloten, de resultaten worden begin 2026 gedeeld.

Het jaar in nieuwsbrieven

Er wordt maandelijks een nieuwsbrief verzonden aan 1.000+ geïnteresseerde abonnees.

nr. 37 30 januari 2025

‘Met de deelprogramma’s richten we ons nu meer dan ooit op kennis waar professionals eigenlijk al op zitten te wachten.’

Jan-Paul Boutkan kijkt met trots terug op 2024 en vol vertrouwen vooruit in 2025. Als voorzitter van de Programmaraad van het Fonds Fysieke Leefomgeving is Jan-Paul nauw betrokken geweest bij de overgang van ‘losse projecten’ naar een aanpak met deelprogramma’s. “Het voelt voor mij meer als een verdieping dan een overgang”, vertelt hij.

Bekijk het video-interview met Jan-Paul Boutkan >>

Alle interviews over deelprogramma’s op een rij

nr. 38 27 februari 2025

Harry Prinsen pakt het stuur over als programmamanager, met dank aan Coen van Haasteren

Het fonds krijgt na 25 jaar een nieuwe programmamanager. Coen van Haasteren draagt de rol met ingang van 1 april 2025 over aan Harry Prinsen. In het dubbelinterview vertellen beide heren, samen goed voor ruim 50 jaar werkervaring in de openbare ruimte, over de wisseling van de wacht.

Lees het interview met Harry en Coen >>

nr. 39 27 maart 2025

Nieuwe energie in de Programmaraad

Renate Degen en Rob van der Most versterken sinds november 2023 de Programmaraad van Fonds Fysieke Leefomgeving. De raad vergadert vier keer per jaar bijeen om de financiering van collectieve kennisprojecten te bespreken. Rob: “Het fonds werkt met publiek geld. Het gaat niet om zoveel mogelijk publicaties, maar om impact.” Renate: “Door projecten thematisch te clusteren, krijg je meer overzicht. Je ziet beter waar kennis ontbreekt en waar kansen liggen.”

Lees het interview met Renate en Rob >>

nr. 40 24 april 2025

‘Mijn droom is dat je uiteindelijk beheer van de openbare ruimte kunt studeren’

De openbare ruimte is nooit ‘af’. Straten slijten, parken veranderen mee met het klimaat, en ondergrondse infrastructuur moet klaar zijn voor de energietransitie. Wie zorgt ervoor dat het beheer van de openbare ruimte soepel verloopt? En – minstens zo belangrijk – hoe leer je dat eigenlijk? Mede met steun van het fonds werkt Managing Public Space (MPS) aan een vakgebied waar wetenschap en praktijk hand in hand gaan.

Lees het interview met voorzitter Jaap Meindersma en Arjan Hijdra, kandidaat-buitengewoon hoogleraar voor MPS >>

Projecten die het fonds in 2025 financiert

1. Richtlijn Toegankelijkheid

nr. 41 28 mei 2025

'Mensen bij elkaar brengen – en niet meer loslaten'

Met de overdracht van Edith Boonsma aan Marjolein van der Ploeg begint een nieuw hoofdstuk voor de Kennisarena kabels en leidingen. Dankzij de steun van Fonds Fysieke Leefomgeving krijgt dit platform de kans om toekomstgericht en doordacht aan de slag te gaan en samen met overheden, netbeheerders en marktpartijen de ondergrond leefbaar en toekomstbestendig te maken. “Boeien, binden, enthousiasmeren – daar gaan we voor,” aldus Marjolein en Edith.

Lees het interview met Edith en Marjolein van het COB, Centrum voor Ondergronds Bouwen >>

nr. 42 26 juni 2025

‘Deel je mislukkingen, dan word je als sector sterker’

Bert van Wijk, hoofd beheer bij Haven van Amsterdam, is een man met een missie. Al tien jaar draagt hij het predicaat ‘duurzame held’ binnen zijn organisatie, en dat is niet voor niets. In een openhartig interview met Fonds Fysieke Leefomgeving, waar hij in de Programmaraad zit, deelt hij zijn visie op innovatie, samenwerking en de kunst van het falen. “Als je alleen successen viert, leer je nooit.”

Lees het interview met Bert >>

nr. 43 16 juli 2025

‘Geef ruimte aan wat werkt’

“Menselijk geluk zit vaak in kleine dingen. Dáár moet je het verschil maken.” Na elf jaar in de Programmaraad blikt Paul Waarts terug op zijn rol, de samenwerking en wat echt telt in het werk aan de fysieke leefomgeving. Een persoonlijk en eerlijk gesprek over leren, veranderen en verbinden.

Lees het interview met Paul >>

Projecten die het fonds in 2025 financiert

1. Leren van afvalwaterincidenten

Incidenten met afvalwatertransportleidingen brengen risico’s en kosten met zich

nr. 44 25 september 2025

Deel uw ervaring: poll over fysieke leefomgeving

Wat speelt er nu écht in de praktijk? Het fonds wil uw ervaringen graag kennen. Vul de korte poll in en deel uw inzichten – het kost maar een paar minuten en helpt zowel het fonds als uw collega’s.

Ga naar de poll fysieke leefomgeving

‘Mijn wens is dat verantwoorde hemelwatervoorzieningen straks vanzelfsprekend onderdeel zijn van stedelijke ontwikkeling’

Hoe ga je als gemeente goed om met neerslag? In het project *Verantwoorde hemelwatervoorzieningen* ontwikkelen Stichting RIONED en STOWA praktische richtlijnen en oplossingen om hemelwater lokaal te bufferen en te verwerken. Marleen Arntz vertelt waar we nu staan.

Lees het interview met Marleen >>

nr. 45 30 oktober 2025

Nog een keer uw stem laten horen?

De stempotloden zijn weer opgeborgen, maar wij horen nog graag uw mening. De poll over samenwerking, klimaatadaptatie en digitalisering kost maar twee minuten, en u helpt ons ermee beter aansluiten op wat u in de praktijk nodig heeft.

Ga naar de poll fysieke leefomgeving

‘Zeven nieuwe leden brengen frisse energie in de Programmaraad’

De Programmaraad van Fonds Fysieke Leefomgeving is dit najaar uitgebreid met zeven nieuwe leden: vijf vanuit gemeenten en twee vanuit provincies. Ze brengen een brede mix van ervaring, nieuwsgierigheid en ambitie mee. In hun reacties klinkt duidelijk: samenwerken aan de fysieke leefomgeving vraagt niet alleen visie, maar vooral dóén.

Lees hun verhalen en ontdek wat hen drijft >>

nr. 46 27 november 2025

‘We moeten niet alleen beheren, maar vooral ook voor fijne plekken zorgen’

Djorn Noordman is strategisch adviseur openbare ruimte bij de gemeente Haarlem en sinds maart 2025 lid van de Programmaraad van het fonds. Hij vertelt hoe dorp, stad en duingebied elkaar kunnen versterken, waarom renovatie en vervanging urgent zijn, en hoe circulair werken en ‘buurtjes rijgen’ gemeenten helpen toekomstbestendig te worden.

Lees het interview met Djorn >>

nr. 47 11 december 2025

‘Het was een megavergadering’

Op 27 november zaten de leden van de Programmaraad bij elkaar voor een dag vol nieuwe plannen en besluiten over te financieren projecten en de koers. Met 45 stukken, 12 jaarplannen en belangrijke keuzes voor 2026 was het een vergadering die ertoe deed. Maar wat gebeurt er precies tijdens zo’n bijeenkomst, en wat betekent het voor 2026? Harold Schonewille en Harry Prinsen geven een inkijkje.

Lees het interview met Harry en Harold >>

Lees alle nieuwsbrieven op de website

Nieuwsbrieven

6. Jaarrekening

31 augustus 2026

1. Bestuursverslag

Bestuurder

Het bestuur wordt vanaf 1 april 2019 gevormd door de bestuurder drs. P.J.M. Litjens.

Raad van Toezicht

Per 31 december 2025 is de Raad van Toezicht als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Achtergrond
ing. Lindy Molenkamp	voorzitter	Provincie Noord-Holland
ir. Noortje de Geus	vicevoorzitter	Hoogheemraadschap Rijnland
ir. Marjorie van Breda	lid	IVO Rechtspraak
Aad Jongeneel	lid	Gemeente Utrecht
Bart Swaans	lid	Provincie Noord-Brabant

Programmaraad

De Programmaraad bestaat per 31 december 2025 uit:

Naam	Functie / Organisatie
Jan-Paul Boutkan	(voorzitter) Gemeente Hengelo
Ingeborg Baars	Gemeente Urk
Marco Dofferhoff	Gemeente Delft
Marco Hofman	Provincie Zuid-Holland
Inge van den Hoogen	Gemeente Nijmegen
Remko Kamstra	Provincie Overijssel
Albert Koolma	Gemeente Den Haag
Rob van der Most	Hoogheemraadschap Delfland
Djorn Noordman	Gemeente Haarlem
Marije Wesselius	Gemeente Ede
Bert van Wijk	Havenbedrijf Amsterdam NV
Johan Willemsen	Gemeente Arnhem
Diederik van Zanten	Gemeente Rotterdam
Cora van Zwam	Gemeente Amersfoort

Vrij beschikbaar vermogen

Het vrij beschikbaar vermogen van de stichting wordt aangehouden bij Nederlandse bankinstellingen met een hoge kredietwaardigheidsrating, momenteel bij ABN Amro. Met dit vermogen wordt niet gespeculeerd. Indien de situatie ontstaat dat de inkomsten structureel lager komen te liggen zal de vermogensbuffer worden gebruikt om een overgang geleidelijk te laten verlopen naar een lager niveau van projectfinanciering. Momenteel bevindt de stichting zich in een economische omstandigheid waarbij het vrij beschikbare vermogen daalt, omdat het wordt ingezet voor het doel waarvoor het is bedoeld.

Algemeen

De stichting heeft als doel: het verwerven, beheren en ter beschikking stellen van fondsen voor de financiering van activiteiten voor ontwikkeling, borging en toepassing van praktisch bruikbare en toekomstgerichte collectieve kennis, vanuit het oogpunt van de techniek én het gebruik van de fysieke leefomgeving, die bijdraagt aan realisatie, verbetering en beheer van de fysieke leefomgeving, dit in de ruimste zin van het woord.

De stichting tracht haar doel onder meer te bereiken door de na te melden activiteiten te financieren, te weten:

a. activiteiten op het gebied van het opbouwen en onderhouden van de daarmee verbonden nationale en internationale netwerken;
b. projecten die tot doel hebben om kennisaanbod te ontwikkelen passend op de maatschappelijke opgaven van de afdragers van het fonds;
c. activiteiten ten behoeve van de (inter-)nationale normering;
d. activiteiten op het gebied van de implementatie en het breed en juist gebruik van kennis (inclusief onderwijsdoelen);
e. de activiteiten verbonden aan het instellen van lectoraten of leerstoelen op vakgebieden die relevant zijn voor de organisaties die zorgen voor de inkomsten van de stichting;
f. activiteiten die erop gericht zijn de haalbaarheid van een (deel-)programma vast te stellen;
g. activiteiten die zijn gericht op het verkennen van kennisvragen bij relevante doelgroepen
h. activiteiten die gericht zijn op het acquireren van samenwerkingspartners en of medefinanciers;
i. activiteiten die gericht zijn op het vergroten van de inkomsten van het fonds.

Begroting 2026

De onderstaande begroting 2026 is door het bestuur en RvT vastgesteld op 19 september 2025.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2026
Baten	
Opbrengst afdrachten	2.700
Totaal baten	**2.700**
Lasten	
Subsidie	2.300
Doorberekende loonkosten	178
Interest	-48
Overige kosten	139
Totaal lasten	**2.569**
Resultaat	**131**

2. Jaarrekening

2.1 Balans per 31 december 2025

(na resultaatbestemming)

Activa

	31 december 2025		31 december 2024	
	x € 1.000		x € 1.000	
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa	183		2 52	
Liquide middelen	4.034		3.326	
		4.217		3.578
Totaal activa		**4.217**		**3.578**

Passiva

	31 december 2025		31 december 2024	
	x € 1.000		x € 1.000	
Eigen vermogen				
Overige vrije reserve		3.308		2.664
Kortlopende schulden en overlopende passiva				
Crediteuren	27		13	
Overige schulden	882		900	
		909		913
Totaal passiva		**4.217**		**3.578**

2.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2025

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Baten			
Opbrengst afdrachten	2.683	2.400	2.757
Totaal baten	**2.683**	**2.400**	**2.757**
Lasten			
Subsidie	1.832	2.100	1.449
Doorberekende loonkosten	140	146	142
Overige kosten	116	168	103
Totaal lasten	**2.089**	**2.414**	**1.694**
Resultaat uit operationele activiteiten	**594**	**-14**	**1.063**
Interestbaten en -lasten	49	14	49
Resultaat	**644**	**-**	**1.111**
Resultaatbestemming			
Onttrekking / toevoeging overige reserve	-644	-	-1.111
Saldo na resultaatbestemming	**-**	**-**	**-**

2.3 Kasstroomoverzicht 2025

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De mutaties in liquide middelen hebben alleen betrekking op operationele kasstromen.

	2025	2024
	x € 1.000	x € 1.000
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat uit operationele activiteiten	594	1.063
Aanpassingen voor:		
Activazijde:		
Mutatie vorderingen en overlopende activa	69	-11
Passivazijde:		
Mutatie Crediteuren	14	8
Mutatie Overige schulden	-18	-400
	-4	-393
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	659	659
Ontvangen c.q. betaalde interest	49	49
Kasstroom uit operationele activiteiten	708	708
Mutatie liquide middelen	708	708
Verloop liquiditeit per boekjaar		
Stand per 1 januari	3.326	2.619
Mutatie kasstroomoverzicht	708	708
Stand per 31 december	4.034	3.326

2.4 Toelichting algemeen

De stichting heeft de jaarrekening opgesteld overeenkomstig Richtlijn C1 Kleine organisaties-zonderwinststreven.

Statutaire vestigingsplaats:
Stichting Fonds Fysieke Leefomgeving
Horaplantsoen 18
6717 LT Ede
KvK nummer 41160273

Grondslagen voor waardering

Vorderingen en overlopende activa
Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde, inclusief de transactiekosten. Vorderingen worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen.

Overige reserve
De overige reserve is een reserve om toekomstige project-subsidies te kunnen financieren.

Overige activa en passiva
Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervangingsprijs of actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen verkrijgingsprijs.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Baten
De bijdragen worden als opbrengst verantwoord op het moment dat deze betrouwbaar zijn vast te stellen. Dit betreft het moment dat de registratie van het bestek compleet is.

Verstrekte subsidies
De subsidies worden verantwoord in het boekjaar welke start in het kalenderjaar waarop zij zijn toegewezen door het bestuur aan derden.

Lasten
De lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben uitgaande van historische kosten.

Financiële baten en lasten
Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

2.5 Toelichting op de balans

Activa

Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2025	31-12-2024
Debiteuren	171	239
Overige vorderingen en overlopende activa	12	13
	183	**252**

Debiteuren

	31-12-2025	31-12-2024
Debiteuren	171	239
Voorziening dubieuze debiteuren	-	-
	171	**239**

Overige vorderingen en overlopende activa

Overige vorderingen	12	13

Liquide middelen

	31-12-2025	31-12-2024
ABN Amro, rekening-courant	158	167
ABN Amro, spaarrekening	3.876	3.159
	4.034	**3.326**

Passiva

Eigen Vermogen

Overige vrije reserve	2025	2024
Stand per 1 januari	2.664	1.553
Dotatie c.q. onttrekking conform resultaatbestemming	644	1.111
Stand per 31 december	3.308	2.664

Kortlopende schulden en overlopende passiva

	31-12-2025	31-12-2024
Overige schulden		
Subsidie, Stichting CROW	685	437
Subsidie, Stichting RIONED	-	282
Subsidie, Stichting Centrum Ondergronds Bouwen	21	19
Stichting CROW	140	139
Accountantskosten	23	22
Overig	11	-
	882	**900**

2.6 Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Voor 2026 is aan de volgende partijen subsidies toegekend:

Naam	Bedrag x € 1.000
Stichting CROW	1.856
Stichting RIONED	521
Stichting Centrum Ondergronds Bouwen	220
Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)	50
Gemeente Leiden	29
Stichting Managing Public Space	45
Totaal	**2.721**

2.7 Toelichting op de Staat van baten en lasten

Baten

Opbrengst afdrachten	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Gemeenten	1.236		1.356
Advies- en ingenieurbureaus	857		736
Provincies	458		462
Schappen	29		79
Rijksoverheid	21		63
Aannemers	2		8
Overig	81		54
	2.683	**2.400**	**2.757**

Lasten

Subsidie	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Stichting CROW	1.364		1.077
Stichting RIONED	280		254
Stichting Centrum Ondergronds Bouwen	109		66
Gemeente Leiden	50		50
Stichting Managing Public Space	30		30
NEN	-		-27
	1.832	**2.100**	**1.449**

Doorberekende loonkosten	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Stichting CROW	140	146	142

Overige kosten	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Accountantskosten	23	24	26
Advies, marketing en communicatie	91	60	76
Impactonderzoek	-	50	-
Mutatie voorziening debiteuren	-	-	0
Overige algemene kosten	2	34	1
	116	**168**	**103**

Interestbaten en -lasten	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
ABN Amro	49	14	49

De stichting heeft geen werknemers in dienst (2024 idem).

Organisatiekosten

Van de totale lasten in de Staat van baten en lasten 2025 is 90% besteed aan de doelstelling van de stichting, de overige 10% betreft kosten van de eigen organisatie. In het boekjaar 2024 was dit respectievelijk 89% en 11%.

Wet Normering Topinkomens

De Wet Normering Topinkomens (WNT) regelt de normering van de bezoldiging en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen, alsmede de openbaarmaking van gegevens in de jaarrekening. De openbaarmaking betreft alle bezoldigingen en ontslag-vergoedingen van (gewezen) topfunctionarissen, de bezoldiging van overige personeelsleden die boven het bezoldigingsmaximum uitkomen en eveneens van ontslagvergoedingen van personeels-leden die boven het bezoldigingsmaximum uitkomen.

De Stichting valt op basis van artikel 1.3.1.b Wet normering topinkomens onder deze wetgeving, als gevolg van de huidige samenstelling van de Raad van Toezicht. De Stichting heeft echter met succes een beroep gedaan op de verantwoordings-vrijstelling op basis van de criteria uit artikel 5b, Uitvoerings-regeling WNT. Deze vrijstelling is in april 2020 verleend door de Eenheid toezicht WNT van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

2.8 Resultaatbestemming

De bestuurder stelt voor om het resultaat over het boekjaar 2025 als volgt te bestemmen

Dotatie aan Overige reserve	644

Dit voorstel is reeds in de voorliggende jaarrekening verwerkt.

Accountantsverslag

Bekijk hier het accountantsverslag van de onafhankelijke accountant:

ACCOUNTANTSVERSLAG

BIJLAGE

Overzicht werkprogramma 2025

DEELPROGRAMMA'S

1 TOEKOMSTBESTENDIGE INRICHTING
2 SLIMME WEGEN
3 DUURZAAM BEHEER CIVIELE KUNSTWERKEN
4 WERK EN VEILIGHEID
5 KLIMAATADAPTATIE
6 DUURZAAM GROEN
7 KLIMAATNEUTRAAL EN CIRCULAIR BOUWEN
8 ONDERGRONDSE INFRASTRUCTUUR
9 PROCES ASSETMANAGEMENT
10 DATAGEDREVEN ASSETMANAGEMENT
11 ASSETINFORMATIE
12 BOUWPROCESMANAGEMENT

MEER INFO

○ Nog niet gestart ● In uitvoering ● Gereed (in 2025) ● Doorlopend ● Vertraagd

Deelprogramma 1 Toekomstbestendige inrichting	Status WP 2025
Actualisatie Ontwerpwijzer fietsverkeer	●
Actualisatie Handboek Parkeren	●
Alles over rotondes	●
Recreatieve stad-landverbindingen en barrièrewerking grootschalige lijninfrastructuur	●
Richtlijn Toegankelijkheid / Handboek Toegankelijkheid	●
Update basiskenmerken wegontwerp/kruispunten en rotondes	●
Ontwerpvoertuigen — karakteristieken van mens en voertuig	●
Bedrijventerreinen als verblijfsgebied; een ontwerpuitdaging	○
Fysieke integratie mobiliteitshubs	●
GOW-6o inrichtingsaanbevelingen	●
Komgrenzen en categorie-overgangen	●
STOMP in de praktijk	●
Ontwerpinstrumentarium inrichting smalle plattelandswegen	●

○ Nog niet gestart ● In uitvoering ● Gereed (in 2025) ● Doorlopend ● Vertraagd

Deelprogramma 2 Slimme wegen	Status WP 2025
Digitale aspecten werken aan de weg	●
Akoestische signalering bij voetgangerslichten	●
Handreiking Verkeerskundig beheer van regel- en informatiesystemen	●
Kennis rondom de Hinderopgave	●
Herziening Selectieve en intelligente toegang	●
Kennis rondom Incidentmanagement	●

Deelprogramma 3 Duurzaam beheer civiele kunstwerken	Status WP 2025
Herziening Handboek damwandconstructies	●
Handboek Funderingen	●
Platform Bruggen	●
Samenwerkingsplatform Circulaire viaducten en bruggen	●
Verkenning behoud (historische) binnenstedelijke kademuren en bruggen	●

Deelprogramma 4 Werk en veiligheid	Status WP 2025
Landelijk kader brugbediening veiligheid beweegbare bruggen	●
Actualisatie Handboeken Werk in Uitvoering (96a/96b)	●

Deelprogramma 5 Klimaatadaptatie	Status WP 2025
Verantwoorde hemelwatervoorzieningen	●

○ Nog niet gestart ● In uitvoering ● Gereed (in 2025) ● Doorlopend ● Vertraagd

Deelprogramma 6 Duurzaam Groen	Status WP 2025
Verkenning actualisatie Richtlijn Boomveiligheidsregistratie	●
Verkenning actualisatie Eisencatalogus Flora- en Faunavoorzieningen	●
Handreiking KOR voor Biodiversiteit	●

Deelprogramma 7 Klimaatneutraal en circulair bouwen	Status WP 2025
Dashboard Klimaatmonitor	●
Web-based Ambitieweb	●
Methodiek voor beoordeling innovatieve betonmengsels en constructies op prestatie	●

Deelprogramma 8 Ondergrondse infrastructuur	Status WP 2025
Preventie wortelingroei leidingen	●
Inspectie afvalwatertransportleidingen	●
Registratie Incidenten Afvalwatertransport	●
Samenwerken bij bomen	●
Groeiboek Duurzaamheidsaspecten k&l-branche	●
Herziening CROW 500	○

Deelprogramma 9 Proces assetmanagement	Status WP 2025
Lab Belevingsgestuurd Beheer	●
Verkenning Landelijk Raamwerk Waardensturing en -monitoring	●
Praktijkproeven BZA	●
Subsidie Management Public Space (MPS)	●
Handboeken Juist Gebruik Beheersystematieken Openbare Ruimte	●
Doorontwikkeling Beheersystematiek Groen	●

○ Nog niet gestart ● In uitvoering ● Gereed (in 2025) ● Doorlopend ● Vertraagd

Deelprogramma 9 Proces assetmanagement	Status WP 2025
Doorontwikkeling Beheersystematiek Civiele Kunstwerken	●
Doorontwikkeling Beheersystematiek Wegverhardingen	●
Beschikbaar stellen van handreikingen, communicatie en voorlichtingsmateriaal	●
Periodiek gebruikersonderzoek Procesinstrumentarium	●

Deelprogramma 10 Datagedreven assetmanagement	Status WP 2025
Definitie en positionering datagedreven assetmanagement	●
Verkenning toepassing data voor vergroening openbare ruimte	●
Instrument haalbaarheid van vergroening openbare ruimte	●
Uitvoeren use-cases nieuwe inwintechnieken	●
BOR-Meld 2.0	●
Actualisatie en samenhang iAMPro-model voor assetmanagement	●
Kennisagenda Assetmanagement	●

Deelprogramma 11 Assetinformatie	Status WP 2025
Verkenning haalbaarheid ontologie dynamische gegevens	●
Ontologie dynamische gegevens	●
Sectorbrede aanpak standaarden	●
Verkenning aansluiting NLCS–IMBOR	●
Uitwerking experimenteerruimte Usecase III	●
Aanvraag Waarmerk Open Standaard	●
Gebruikersonderzoek IMBOR	●
Kennismomenten	●
Programmamanagement CROW	●
Promotie en voorlichting	●

○ Nog niet gestart ● In uitvoering ● Gereed (in 2025) ● Doorlopend ● Vertraagd

Deelprogramma 12 Bouwprocesmanagement	Status WP 2025
Incident- en crisismanagement stedelijk water	●
Team Value – Samenwerken tijdens de aanbesteding	●
Instrumentarium Gebruik UAV-GC	●

FONDS FYSIEKE
LEEFOMGEVING

Fonds Fysieke Leefomgeving
Horaplantsoen 18
6717 LT Ede

